

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Надія АШИТОК
м. Дрогобич

Необхідність удосконалення вітчизняної системи професійної освіти зумовлена кардинальними соціокультурними змінами й перетвореннями, викликаними демократизацією суспільства, у зв'язку з чим завдання трансформації навчального процесу з якісної підготовки педагогів, формування у них професійних компетентностей, зокрема, здоров'язбережувальних, набувають особливого значення.

Проблеми професійної підготовки педагогів до здоров'язбережувальної діяльності у контексті аналізу розвитку вітчизняної освіти та педагогічної думки вивчали К. Василенко, І. Дичківська, А. Кошель, О. Овчарук, О. Омельченко, В. Поліщук, О. Потужній, А. Сердюк, І. Шеремет та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6; 8; 11]. Незважаючи на численні праці, існує чимало нерозв'язаних проблем у зазначеній сфері, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою статті є вивчення проблеми професійної підготовки педагогів до здоров'язбережувальної діяльності на основі застосування компетентнісного підходу.

Проблеми підготовки майбутніх педагогів до здоров'язбережувальної діяльності з погляду компетентності усебічно аналізували Б. Крищук, О. Омельченко, О. Поліщук, Л. Романишина, Ю. Танасійчук та ін. [4; 6; 9]. Актуальність підготовки фахівців, які володіють системою компетентностей, у тому числі тих, що дають можливість здійснювати діяльність з

метою формування культури здоров'я та здорового способу життя вихованців; впровадження здоров'язбережувальних технологій та створення здоров'язбережувального середовища в закладах освіти, на думку О. Омельченко, зумовлена вимогами сучасності, оскільки така підготовка сприяє формуванню конкурентоздатних фахівців [4]. Зазначене пов'язане передусім зі стандартизацією європейської освіти у контексті тенденцій інтеграції різних видів діяльності людства, серед яких важливою є освітня.

Поняття «компетентнісний підхід» пов'язують зі спрямованістю освітнього процесу на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей особистості [10]. Причому цей підхід передбачає не лише доцільність засвоєння знань, умінь і навичок, а й формування індивідуального досвіду застосування у майбутніх фахівців. Реалізація компетентнісного підходу на рівні підготовки передбачає формування у студентів первинного досвіду використання освітніх технологій, осмислення їх доцільності, самостійну практичну діяльність на основі засвоєних професійних знань, умінь і навичок [7, с. 241–244].

Поняття «компетентність» у визначенні представників Міжнародної комісії Ради Європи є комплексом ставлень, цінностей, знань і навичок, □ спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби [3, с. 5–15]. Похідним від цього поняття є «здоров'язбережувальна компетентність», яку визначають, як багатогранний процес формування знань, удосконалення умінь та навичок, набуття досвіду збереження здоров'я, що проявляється у вмінні вести здоровий спосіб життя, підтримувати рухову активність та дотримуватися основ культури здоров'я [9, с. 55–60], це інтегральна якість особистості, підґрунтям для якої виступають знання і досвід щодо готовності до діяльності зі збереження здоров'я в освітньому середовищі [1]. Здоров'язбережувальні компетентності ґрунтуються на багатогранності поняття

«здоров'я» з урахуванням його проявів: фізичного здоров'я, що передбачає гармонійне функціонування всіх органів організму; психічного, що припускає рівень когнітивної діяльності людини відповідно до її віку; соціального, що ґрунтується на рівні сформованості в особи громадянської відповідальності за поведінку в суспільстві; духовного, що передбачає наявність орієнтації людини на різні види цінностей (загальнолюдські, національні, освітні тощо) [6, с. 123–131].

У структурі здоров'язбережувальної компетентності можна виокремити концептуальну, діяльнісну й особистісну складові. Концептуальна складова передбачає наявність у студентів знань з дисциплін, орієнтованих на вивчення здоров'я людини, а також засвоєння інформації із суміжних предметів [9, с. 55–60]. У закладі вищої освіти студенти оволодівають вміннями з використання педагогічних прийомів і технологій (у межах здоров'язбережувальної діяльності засобами освіти і виховання) під час вивчення таких дисциплін, як «Основи валеології», «Вікова фізіологія і гігієна» та ін. [11, с. 485–496]. Діяльнісна (операційно-діяльнісна) складова включає професійно необхідні здоров'язбережувальні вміння, засвоєнню яких сприяє система практично орієнтованих занять (семінарів, лабораторних занять та ін.). Для засвоєння студентами знань з питань здоров'язбереження використовуються такі форми роботи: проведення дискусій, бесід, лекцій із здоров'язбережувальною тематикою, обговорення актуальних проблем з питань здоров'язбереження, фізичної культури та спорту, здорового способу життя, ознайомлення зі спеціальною та науково-популярною літературою та ін. Важливим чинником у розробці здоров'язбережувальних навчально-виховних програм є створення інформаційних продуктів: методичних рекомендацій та інструкцій з питань здоров'язбереження, комп'ютерного програмного забезпечення, відео та мультимедійного супроводу

занять, інформаційних кейсів тощо [5, с. 124–129]. Особистісна складова здоров'язбережувальної компетентності передбачає наявність у фахівця особистісних якостей, сформованих на основі вроджених здібностей до навчання і вміння самостійно здобувати знання, самовдосконалюватися [9, с. 55–60]. У деяких працях дослідників виділяють мотиваційно-ціннісну складову здоров'язбережувальної компетентності, яку, на наш погляд, можна розглядати у межах особистісної складової, оскільки вона трактується як ставлення до здоров'я, вплив на життєві плани і професійну орієнтацію [5, с. 124–129].

Звісно, фахівець, компетентний з питань здоров'язбереження, має володіти не просто системою певних знань, він має вміти на їх основі вирішувати ситуативні проблеми на концептуальному, діяльнісному та особистісному рівнях [8, 6–12]. *Сприятливими умовами такої професійної підготовки майбутніх педагогів є орієнтація викладачів на формування здоров'язбережувальних компетентностей у майбутніх фахівців на всіх зазначених рівнях, їх формування на основі взаємозв'язку розумового, фізичного та морального виховання; проведення наукових досліджень з досвіду використання здоров'язбережувальних технологій і впровадження інноваційного досвіду роботи закладів вищої освіти в Україні та за її межами* [5, с. 124–129].

Компетентні *педагоги* мають бути не лише ознайомленими із традиційними та інноваційними здоров'язбережувальними технологіями, а й обізнаними у специфіці їх впровадження в освітній процес. До зазначених технологій за змістовим критерієм належать медико-профілактичні, що забезпечують збереження і зміцнення здоров'я дітей шляхом організації їхнього фізичного розвитку, загартовування, проведення профілактичних заходів, створення здоров'язбережувального середовища); фізкультурно-оздоровчі технології, спрямовані на фізичний розвиток і зміцнення здоров'я дітей: розвиток їхніх фізичних якостей, рухової активності

і становлення фізичної культури, формування правильної постави, виховання звички до повсякденної фізичної активності і піклування про власне здоров'я; технології забезпечення соціально-психологічного комфорту дітей, орієнтовані на збереження їхнього психічного і соціального здоров'я. Основне завдання цих технологій – забезпечення емоційної рівноваги та позитивного психологічного самопочуття осіб під час спілкування з дітьми і дорослими у закладі освіти та за його межами, забезпечення сприятливого соціально-емоційного мікроклімату. До цього виду можна віднести технології психологічного і психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей [2, с. 41–45].

Звісно, здоров'язбережувальні технології класифікуються не тільки за змістом. За провідними суб'єктам, наприклад, можна виділити: здоров'язбережувальні навчальні технології (реалізують педагоги у навчальному процесі); медичні (реалізують медичні працівники, психологи й соціальні педагоги); фізкультурно-оздоровчі (реалізуються переважно викладачами та фахівцями з фізичної культури під час занять фізичного виховання та поза навчальним процесом); комплексні (суб'єктами є педагоги, батьки, психологи та інші фахівці з питань здоров'язбереження). До комплексних технологій можна віднести арттерапію, яку успішно використовують вихователі в закладах дошкільної освіти, учителі школи, психологи й соціальні педагоги. Студенти мають бути компетентними із впровадження і зазначених технологій, оскільки у майбутньому вони працюватимуть у команді фахівців різного спрямування і рівня [5, с. 124–129].

До здоров'язбережувальних технологій деколи відносять педагогічні, які дають можливість розв'язувати навчальні проблеми, застосовувати методи та форми, що не шкодять здоров'ю дітей і педагогів, забезпечують їм комфортні умови для навчання та роботи [6, с. 123–131]. Найбільш поширеними є

педагогічні технології, які сприяють оптимізації навчально-виховного процесу з обов'язковим збереженням здоров'я людини. До них належать особистісно орієнтовані, гуманістичні, ігрові, професійно-симуляційні та ін. [6, с. 123–131]. Особливістю сучасних здоров'язбережувальних технологій є їхній багатофункціональний і міжсистемний характер, адже вони водночас виконують роль чинника зміцненню різного виду здоров'я – фізичного, психічного, інтелектуального, духовного – та самореалізації особистості.

Загалом, як слушно зазначають О. Потужній і В. Поліщук, формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців передбачає засвоєння ними основ здоров'я і виховання у них здоров'язбережувальної культури як сукупності свідомого ставлення до здоров'я і життя людини; формування знань про здоровий спосіб життя, правила безпечної поведінки, опанування вміннями самостійно виконувати завдання, пов'язані з наданням елементарної психологічної та іншої кваліфікаційної допомоги. Викладачі, прагнучи виховувати у майбутніх педагогів здоров'язбережувальну життєву позицію, не повинні обмежуватись функцією інформаторів, вони мають стати організаторами здоров'язбережувальної діяльності студентів, яка сприяє становленню здоров'язбережувальних поглядів, мислення та свідомості, необхідних для створення у ЗДО здоров'язбережувального середовища. Значущими при цьому є забезпечення творчої співпраці та духовної взаємодії студентів і викладачів на засадах діалогу; моделювання викладачами ситуацій для активізації творчого мислення майбутніх педагогів та орієнтації їх на самовираження, самореалізацію та самовдосконалення у сфері використання здоров'язбережувальних компетентностей; організація самостійної роботи, що є запорукою самонавчання і саморозвитку [5, с. 124–129].

Система здоров'язбережувальних компетентностей майбутніх

педагогів є складовою комплексу професійних компетентностей, у процесі формування яких враховується специфіка навчання, виховання й розвитку дітей різного віку, їхніх потреб та зацікавлень, здійснюється цілеспрямована орієнтація студентів на усвідомлене володіння системою знань, умінь, навичок, досвіду застосування традиційних та інноваційних технологій, сучасних методик формування здоров'язбережувальних компетентностей у представників молодого покоління.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 304 с. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/DocDescription?doc_id=608360
2. Кошель А.П. Використання здоров'язбережувальних технологій у дошкільному закладі. Розвиток концепції національної освіти С. Русової у сучасних умовах. *Педагогічні науки*. Вінниця, 2016. № 135. С. 41–45.
3. Овчарук О.В. Компетентності як ключ до оновлення змісту. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики* / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 5–15.
4. Омельченко О.В. Особливості професійно-педагогічної діяльності вчителя початкових класів з організації здоров'язберігаючого навчально-виховного процесу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 Харків, 2008. 20 с.
5. Потужній О., Поліщук В. Здоров'язбережувальна освіта та формування її компетентностей у студентів в освітньому середовищі *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. С. 124–129.

URL: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-1-124-129>.

6. Романишина Л.М., Крищук Б.С., Поліщук О.С. Здоров'язбережувальна компетентність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2022. № 2 (24). С. 123–131. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2022/2/14.pdf>.

7. Рудніцька К.В. Сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 1 (38). С. 241–244.

8. Сердюк А. Проблеми із збереженням здоров'я дітей і шляхи вирішення в умовах школи. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2006. № 2. С. 6–12.

9. Танасійчук Ю. М. Сутність категорії «здоров'язберігаюча компетентність» в умовах педагогічного процесу закладів вищої освіти *International Trends in Science and Technology: Proceedings of the International Scientific Conference*. (Warsaw, Poland, October, 17, 2017). Warsaw. Poland, Vol. 3. P. 55–60.

10. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 360 с.

11. Шеремет І.В., Василенко К.С. Професійна підготовка майбутніх вчителів до збереження здоров'я школярів засобами освіти і виховання. *Теоретично-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук, праць; Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. Кн. 3. Київ : Гнозис, 2017. Вип. 21, Том I (75). С. 485–496.